

İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Cezai Sorumluluk

Prof. Dr. Çetin ARSLAN
Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Başkanı
cetinarслан@hacettepe.edu.tr

Genel Olarak

- İş kazaları ve meslek hastalıkları: Özel hukuk görünümünü ağır basmakla birlikte,
- Önemli ve kapsamlı uygulama alanı olan bir ceza hukuku sorunu.
- Doktrinde yeterince üzende durulmuş değil
- Uygulamada ise ihmal edilmiş/tanınmıyor

Kavramlar

- İş, işçi, işyeri, işveren, işveren vekili, üst/asıl işveren, alt işveren/taşeron vb.,
- Kusur, sorumluluk, illiyet bağı vs.
- Kavramlar özel hukuktan ödünç aldığından kavram kargaşasının yaşandığı bir alan.

İş kazası ve meslek hastalığı nedir?

- Peki, iş kazası nedir?
- Konuya (teknik) hukuk boyutuyla bakmayanlar için;
- “Planlanmış bir cinayet türü”

İş kazası ve meslek hastalığı nedir?

- Doktrinde ve hatta mevzuatta birçok tanım var.
- “**İş kazası**”; “İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olayı...” ifade eder (6331 sayılı Kanun md. 3/1-g).

İş kazası ve meslek hastalığı nedir?

- “**Meslek hastalığı**” ise; “...sigortalının çalıştığı veya yaptığı işin niteliğinden dolayı tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, bedensel veya ruhsal engellilik halleri...” (5510 “Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK) md. 14/1)
- Şeklinde tanımlanmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı nedir?

- Gerek bu tanımların
- ve gerekse –esasen açıkça atıf yapılmayan- diğer tanımların;
- Ceza hukuku açısından bir bağlayıcılığı yok.
- Ancak önemli bir kaynak.

İş kazası nedir?

- Nitekim Yargıtay'a göre de;
- TCK'de veya özel ceza normu içeren diğer yasada **“iş kazası”**, **“işçi”** veya **“işveren”** kavramları özel olarak tanımlanmadığından, bunlar için başta 4857 sayılı İş Kanunu ile 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği kanunu ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu hükümlerinden yararlanılmaktadır (9. CD, 24.06.2009, 2009/4151, 2009/7439).

İş kazasının ceza hukukundaki görünümü nedir?

- İş kazası ve meslek hastalığının gerek genel anlamı ve gerekse tanımı gözetildiğinde;
- TCK açısından sadece taksirli davranışları içine alır.
- Taksir TCK md. 22'de,
- Taksirli ölüme veya yaralanmaya neden olma suçları ise sırasıyla,
- TCK md. 85 ve 89 düzenlenmiştir.

TCK md. 85 ve 89

- Taksirle bir insanın ölümüne neden olma TCK md. 85,
- Yaralanmasına neden olma ise TCK md. 89'da düzenlemiştir.
- Bunlara göre taksirle bir insanın ölümüne veya yaralanmasına (başkasının vücuduna acı verme veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına) neden olan kişi cezalandırılacaktır.

Taksir

- TCK md. 22/2'ye göre taksir “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir” (basit taksir)
- Bu durumda, taksirli suçlarda gerçekleştirilen haksızlıklarda da fail iradi davranmakta,
- Ancak, hukuken önem taşımayan bir neticeyi öngörürken (ör. Elektrik düğmesini açmak isterken),
- Hukuken önem taşıyan başka bir neticenin meydana gelmesine (ör. Arkadaşını elektrik akımına kapılmasına ve bu nedenle yaralanması veya ölmesine...) neden olmaktadır.

Taksir

- Kişi neticeyi öngörüyor ama istemiyorsa (şansına, ustalığına veya tecrübesine güvenle) bilinçli taksir (TCK md. 22/3),
- Neticeyi öngörüyor ama gerçekleşmesini umursamıyorsa (neticeyi kabulleniyorsa, olursa olsun diyorsa) olası kast (TCK md.21/2).

Taksir

- Öngörülemeyen bu neticenin meydana gelmesine;
- failin “objektif özen yükümlülüğüne aykırı davranışı” sebep olmakta ve dolayısıyla
- Taksirli suçun haksızlık unsurunu,
- dikkat ve özen yükümlüğünün ihlali oluşturmaktadır (Dikkatli ve tedbirli davransaydı/objektif özen yükümlülüğüne uysaydı zararlı sonuç meydana gelmeyecekti!).

Taksir

- Bu çerçevede taksirli haksızlıktan dolayı sorumluluk için fail;
- kendi yetenekleri,
- algılama gücü,
- tecrübeleri,
- bilgi düzeyi ve
- içinde bulunduğu koşullar altında,
- objektif olarak var olan dikkat ve özen yükümlüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek halde olmalıdır.

Taksir

- Bütün bu yeteneklere sahip olmasına rağmen;
- Yükümlülüklerine aykırı davranan kişi,
- Suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması durumunda,
- Taksirli suçtan dolayı kusurlu sayılarak sorumlu tutulacaktır (Bkz. CGK, 14.02.2012, 2011/12–578, 2012/43).

Taksir

- *Bilinçli taksir ise 5237 sayılı TCK'nın 22/3. maddesinde, "kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi" olarak tanımlanmıştır. Taksir ile bilinçli taksir arasındaki ayırıcı ölçüt, taksirde failin öngörülebilir nitelikteki neticeyi öngörmemesi, bilinçli taksir halinde ise bu neticeyi öngörmüş olmasıdır. Bilinçli taksirde gerçekleşen sonuç, fail tarafından öngörüldüğü halde istenmemiştir. Gerçekten neticeyi öngördüğü halde, sırf şansına veya başka etkenlere, hatta kendi beceri veya bilgisine güvenerek hareket eden kimsenin tehlike hali, bunun öngörmemiş olan kimsenin tehlike hali ile bir tutulamaz; neticeyi öngören kimse, ne olursa olsun, bu neticeyi meydana getirecek harekette bulunmamakla yükümlüdür.*

Taksir

- *Failin suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, hareketine devam etmesi ve fiilin olası sonuçlarını kabullenmesi halinde ise, diğer bir ifadeyle hareketinin belli bir neticeyi meydana getirebileceğini öngören failin, söz konusu hareketi yapmaktan kaçınmaması, "olursa olsun" demesi halinde muhtemel ya da olası kasttan bahsedilir. Olası kast halinde "isteme" unsuru eksik olup, fail açısından icra ettiği fiilin amacına ulaşmak önemlidir. Fail bu amaca ulaşmak adına, muhtemel tehlikeli neticeleri göze almakta, hatta kabullenmektedir. Olası kastın unsurlarının oluştuğunun kabul edilebilmesi için;*
  - *1- Hareketin bilerek ve istenerek yapılması,*
  - *2- Suçun kanuni tanımındaki unsurlarının ve sonuçlarının gerçekleşebileceğinin öngörülmesi,*
  - *3- Netice öngörülmesine rağmen fiilin işlenmesi gerekir. (Yargıtay 12. Ceza Dairesi'nin 14.11.2013 tarih ve 2012/21104 Esas, 2013/25712 Karar).*

İş kazası bağlamında ceza hukukundaki sorunlu alanlar

- İş kazalarıyla (ve meslek hastalıklarıyla) bağlantılı olarak
- ceza hukuku alanında ve
- özellikle yargı pratiğinde ortaya çıkan en önemli sorun (hatta ana sorun)
- ceza hukukunun sorumluluk ve kusur ilkeleriyle,
- özel hukukun bu konuya ilişkin kurallarınının **KARIŞTIRILMASIDIR.**

İş kazası bağlamında ceza hukukundaki sorunlu alanlar

- Daha açık söylemek gerekirse özel hukuk mantığı/yaklaşımı ile ceza hukuku uyumsuzluğunu çözmeye çalışmak.
- CEZA HUKUKUNDAKİ FİİL KAVRAMI İLE ÖZEL HUKUKTAKİ SORUMLULUK, KUSUR VE İLLİYET BAĞINA İLİŞKİN KONULARI BİRBİRİNE KARIŞTIRMAK

İş kazası bağlamında ceza hukukundaki sorunlu alanlar: Sorunun nedenleri...

- İkinci husus ve aslında bu ilk konunun alt görünümü; bilirkişilerin yetersizliği, hâkim ve savcılarının ve hatta avukatların taksirli suça ilişkin aldırılmazlığı/bilgi ve tecrübe birikiminin yetersizliği...
- Sorunlu bir husus: Mahkemelerin bilirkişi raporu ile bağlı olmaması
- Ne demektir?
- Çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir konuda hâkim nasıl bağlı olmaz?

İş kazası bağlamında ceza hukukundaki sorunlu alanlar: Sorunun nedenleri...

- Hakimin her konuyu bilmesi beklenebilir mi?
- Bağlı olmamak: Daha yetkin veya eşit raporlar arasında birini benimsemek zorunluluğunda olmamaktır.
- Sınırı?
- Bilimsel ve hukuki dayanağı olan sağlam gerekçe.

Suçların mağduru...

- iş sözleşmesi kural olarak şekle tabi değildir. Şekil şartlarına uyulmaması ve/veya SSK'ya bildirim yapılması mağdurun işçi sıfatını değiştirmez (9. HD, 09.12.2013, 2013/12037, 2013/32167). Dolayısıyla bu durum hukuki ve cezai sorumluluğu etkilemez.

Suçların faili

- **Sorun failde:**
- İş kazalarında failin belirlenmesi taksire dayalı kusuru bulunan kişi veya kişilerin belirlenmesi ile mümkündür.
- Bu bağlamda ilk akla gelen kişi doğal olarak işveren ve/veya işveren vekilidir.
- Keza başka bir işçi vs. yan yana veya bağımsız fail olabilir.

Suçların faili

- **Sorun failde:**
- İşçinin kendi kısmi kusuru diğer fail veya faillerin kendi kusurlu davranışları nedeniyle cezalandırılmalarını engellemez (TCK md. 22/4-5).
- *“(4) Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan ceza failin kusuruna göre belirlenir.*
- *(5) Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.”*

Suçların faili

- İşverenin sorumluluk statüsü genel olarak; *“iş yerinde iş güvenliği veya sağlığı açısından gerekli önlemleri almamak,*
- *eğitim, denetim ve gözetim yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi yerine getirmemek”*tir.

Suçların faili

- “İşveren”, “...işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara...”(4857 sayılı Kanun md. 2/1).
- “İşveren vekili” ise, “İşveren adına hareket eden ve işin, işyerinin ve işletmenin yönetiminde görev alan kimselere...” denir (4857 sayılı Kanun md. 2/4).
- İşveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı işlem ve yükümlülüklerinden doğrudan işveren sorumludur (4857 sayılı Kanun md. 2/4) *(Dikkat Özel hukuka ilişkin...)*

Yönetim Kurulu/Şantiye Müdürlerinin Sorumluluğu

- TTK m.371 (7) uyarınca YK üyeleri veya ticari vekiller atanarak temsil yetkileri bölünebilir.
- Örneğin bir maden işletmesinde iş güvenliğine ait yetki ve sorumluluklar, YK üyesine, ocak veya proje müdürüne tescil edilecek iç yönergeyle bırakılmışsa,
- meydana gelecek iş kazasından kendisine yetki verilen müdür/YK sorumlu olacaktır.
- Dikkat: yatırım yapmama hali...!!!!

Yönetim Kurulu/Şantiye Müdürlerinin Sorumluluğu

- Bu şekilde temsil yetkisi bölünmesi ve sınırlanması yapılmamışsa,
- bu takdirde fiili olarak suçun işlendiği olayla ilgisi ve bilgisi olan ve suçun işlenmesinde aktif olarak rol alan anonim ortaklık temsilcisi sorumlu olacaktır.
- Bu temsilcinin yönetici organ olarak YK üyesi mi yoksa daha alt seviyedeki müdür ve temsilciler mi olduğu suçun işleniş şekline göre değişmektedir.

Yönetim Kurulu/Şantiye Müdürlerinin Sorumluluğu

- Genellikle kabul edildiği üzere,
- anonim ortaklık merkezinden coğrafi olarak uzak şube ve şantiyelerde işlenen suçlardan dolayı şantiye proje müdürü veya şube müdürü cezai olarak sorumlu tutulmaktadır.

Suçların faili

- İş Güvenliği Uzmanı
- İşyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları
- **MADDE 8 – (1)** İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının hak ve yetkileri, görevlerini yerine getirmeleri nedeniyle kısıtlanamaz. Bu kişiler, görevlerini mesleğin gerektirdiği etik ilkeler ve mesleki bağımsızlık içerisinde yürütür.

Suçların faili

- İş Güvenliği Uzmanı
- İşyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları
- **MADDE 8 – ....**
- (2) (**Değişik: 4/4/2015-6645/1 md.**) İşverene iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konularda rehberlik ve danışmanlık yapmak üzere görevlendirilen işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı, görev aldığı işyerinde göreviyle ilgili mevzuat ve teknik gelişmeleri göz önünde bulundurarak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili eksiklik ve aksaklıkları, tedbir ve tavsiyeleri belirler ve işverene yazılı olarak bildirir. **Eksiklik ve aksaklıkların düzeltilmesinden, tedbir ve tavsiyelerin yerine getirilmesinden işveren sorumludur.**

Suçların faili

- Daimi Nezaretçi:
- Daimi nezaretçi, işletmelerde teknik ve emniyet bakımından nezaretini yapan sorumlu ve yetkili kişidir.
- Maden Kanununun 31. maddesine göre her maden sahasına bir daimi nezaretçi atanmak ve üretim faaliyetlerinin onun gözetiminde yürütülmesi gerekir.
- Daimi nezaretçi, insan sağlığı ve güvenliği açısından tehlikeli gördüğü teknik aksaklıkları ve önerileri teknik nezaret defterine yazmak zorundadır.
- Bu görevin yapılmaması ile kazanın meydana gelmesinde illiyet bağı varsa daimi nezaretçi sorumludur.
- **YARGITAY'ın tutumu çok katı.**

Suçların faili

- **Asıl işveren- alt işveren ilişkisi (taşeron) ve sorumluluk:** “Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görevlendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işveren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren-alt işveren ilişkisi denir. Bu ilişkide asıl işveren, alt işverenin işçilerine karşı o işyeri ile ilgili olarak bu Kanundan, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlikte sorumludur.” (4857 sayılı Kanun md. 2/6).

Suçların faili

- EN BÜYÜK SORUN: Özel hukuk sorumluluğu ile ceza hukuku sorumluluğu karıştırmak.
- ÇÖZÜM: Özel hukuktan özellikle iş hukukundan -ödünç- alınan kavramların içi ceza hukukunun ilke ve kurallarıyla doldurulması gerekir.
- GELEN BİR: Ceza hukukunda herkes kendi kusurlu fiilinden sorumludur/ceza sorumluluğun şahsiliği.

Suçların faili

- Örneğin 4857 sayılı kanun'un 2/6. maddesine göre üst işveren alt işveren (taşeron) ile birlikte sorumluyken,
- Ceza hukukunda durum bu merkezde değildir.
- Bu bağlamda üzerine düşen her türlü sorumluluğu yerine getirerek;
- Yeterli bilgi, tecrübe ve donanıma sahip
- Bir alt işvereni atamış olan asıl işverenin
- Cezai sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

Fiil-netice-illiyet bağı...

- Yani temel sorun;
- Meydana gelen ölüm ve/veya yaralama neticesi ile
- Sanığın taksirli fiili arasında bir illiyet bağının bulunup bulunmadığı ve
- söz konusu neticenin failin bir fiili olarak ona yüklenip yüklenemeyeceği hususudur.
- Yanıt olumlu ise.. değil ise...

Son olarak iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron

- İş sahibi-eser sözleşmesi (sonuç vaat edildiğinden sorumluluk yok)
- İstisna: işveren gibi davranmışa bu muameleyi görür...
- Ceza hukuku açısından özel hukuk/iş hukuku kaynaklı bağlantı noktaları
- İşverenin sorumluluğu...
- Hizmet sözleşmesi (işveren)
- 1) üst/asıl işveren 2) alt işveren (taşeron)
- Hukuki sorumluktan farklı olarak ...üst işveren sorumlu olmayabilir.

Son olarak iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron

- “Eser sözleşmesi”,
- “iş sahibi” ile “yüklenici” arasında yapılan bir anlaşma uyarınca ve
- önceden kararlaştırılan belli bir bedel karşılığında (iş sahibinin denetimi ve gözetimi olmaksızın “bağımsız” bir çalışmayla) bir eserin “yapımı veya bakımı-onarımı ya da üstlenilen bir işin yerine getirilmesi”dir.

Son olarak iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron

- Bu durum sıklıkla “hizmet sözleşmesi” ile karıştırılmakla beraber
- Aslında iki sözleşme tipi arasında ciddi farklılıklar mevcuttur.
- Öncelikle eser sözleşmesindeki “iş sahibi” ile
- Hizmet sözleşmesindeki “işveren” kavramları birbiri ile karıştırılmamalı, yükümlülük ve sorumluluklar konusunda aynı nitelikte oldukları düşünülmemelidir.

Son olarak iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron

- Eser sözleşmesinde “iş gören (yüklenici)”, iş sahibinin gözetimi ve denetimi söz konusu olmaksızın ve ondan buyruk almaksızın, kendi belirlediği zaman içerisinde “bağımsız” olarak iş gördüğü sırada bir zarar doğmuş ise bu durumda mevcut zarardan ancak iş gören (yüklenici) sorumlu olacaktır. Bundan “iş sahibi”nin sorumlu tutulması mümkün olmayacaktır.

iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron

- Bu kriterin de ele alınmasıyla var olan tereddüdün ortadan kalkmaması halinde ise üstlenilen işin, iş sahibinin talimatları doğrultusunda yapılıp yapılmadığı, yüklenicinin yapılan işin uzmanı olup olmadığı, iş sahibinden o işin, teknik yönden, nasıl yapılması gerektiği konusunda talimat alıp almadığı başka bir anlatımla, iş sahibine karşı bağımsız olup olmadığı hususlarının birlikte değerlendirilmesi gerekecek ancak böyle bir değerlendirme ile sonuca varılabilecektir.

Son olarak iş sahibi, işveren, alt/asıl işveren - alt işveren/taşeron bağlamında rödovanslı sahalarda çalışma

- Rödovans sözleşmelerinde kural olarak Maden Kanununun Ek 7.maddesi hükmü nedeniyle alt/asıl işveren ilişkisi bile ortaya çıkmamaktadır.
- Genel ilkelere göre sorunu çözmek gerekir. Eğer ruhsat sahibi rödovansçıya emir ve talimat veriyor, çalışma biçimini kontrol ediyorsa meydana gelen iş kazasından sorumludur.
- Çok istisnai de olsa, daimi nezaretçi doğrudan ruhsat sahibine raporlama yapıyorsa durumu rödovansçıya bildirmeyen ruhsat sahibi sorumludur.
- Bunların dışında meydana gelen maden iş kazasından sorumluluk rödovansçıya aittir.

Sonuç

- İlginiz için teşekkürler!

Av. Prof. Dr. Çetin ARSLAN

Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
Başkanı

cetinarслан@hacettepe.edu.tr

doktrinhukuk@gmail.com